

Què llegeixen els futurs professors de literatura?

Irene Solà, Francesc Serés, Toni Sala, Quim Monzó i Maria Sevilla són alguns dels autors que ja s'estudien a filologia catalana

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

“Una de les grans assignatures pendents de la universitat és afrontar amb més rigor i empena l'estudi dels autors vius”, diu Xavier Pla, professor de la Universitat de Girona. “Els programes encara són molt historicistes. Ara bé, a la nostra universitat l'escriptura actual té més presència que fa quinze anys, això segur”, afegeix. Pla imparteix actualment una assignatura, *De la postguerra a l'actualitat*, que arrenca amb *K.L. Reich* (1963), de Joaquim Amat-Piniella, i acaba amb *Les veus del Pamano* (2004), de Jaume Cabré. “Començo parlant de l'experiència als camps de concentració i acabo abordant la Guerra Civil des del present—diu—. Entremig faig llegir *La magnitud de la tragèdia*, de Quim Monzó (1989). I aquesta setmana els he parlat de *Cantojo i la muntanya balla*, d'Irene Solà (2019), i de *Napalm al cor*, de Pol Guasch (2021)”.

Xavier Pla no és l'únic professor de filologia catalana que aborda obres recents d'autors consolidats i que s'ocupa també de veus joves. Des de la Universitat de les Illes Balears, Margalida Pons imparteix, a quart curs, *Tendències de la literatura catalana actual*. “On comença el període actual, en l'edat contemporània? Aquesta és una de les preguntes que faig a l'inici del curs, i intento respondre-la a partir de Giorgio Agamben. Per al filòsof italià, el que és contemporani no és necessàriament el que coincideix amb el seu temps. Pot tenir un punt d'inactualitat: precisament el que l'allunya de les tendències, fer un pas més enllà, el converteix en contemporani”. Seguint aquesta premissa, les cinc lectures que Pons ha triat aquest 2021 han sigut els contes de *La força de la gravetat* (2006), de Francesc Serés; els poemaris *El bell país on els homes desitgen els homes* (1985), de Biel Mesquida, i *Kalàixnikov* (2017), de Maria Sevilla; l'obra teatral *El verí del teatre* (1993), de Rodolf Sirera, i l'última novel·la d'Irene Solà. “És hora de replantejar, en els plans d'estudi, fins on arribem, sobretot perquè ja portem dues dècades del segle XXI”, afegeix. Si Pons no se cenyeix només a la producció posterior al

2000 és perquè a segon curs hi ha una assignatura sobre literatura del segle XX que, “per motius de temps, sovint s'acaba a la postguerra”.

L'absència d'un canó
L'actualitat, vista des de la Universitat d'Alacant

L'experiència des de la Universitat d'Alacant és una altra. Els estudiants del grau de filologia catalana —en el qual hi ha una cinquantena d'alumnes matriculats, xifra que a la Universitat de València s'enfila fins als 70— no disposen de cap assignatura, obligatòria ni optativa, que vagi més enllà de la dècada dels 70. Paradoxalment, hi ha una optativa que es pot cursar des d'humanitats i des d'altres filologies que porta per títol *Literatura catalana actual*. “Arrenco amb Quim Monzó, que va ser el tema de la meua tesi doctoral, i a partir d'aquí em vaig acostant al present—diu el seu professor, Antoni Maestre Brotons—. És una assignatura que agrada molt als alumnes, i a mi també. Intento transmetre la passió que sento pel que explico”. A Maestre li interessa estudiar la producció recent “perquè és un camp obert, sense un canó fixat”. Entre les lectures obligatòries hi ha hagut *La pell freda* (2002), d'Albert Sánchez Piñol —“la novel·la recent més traduïda de la literatura catalana”, recorda Maestre—; *Dones* (1997), d'Isabel-Clara Simó; *El per què de tot plegat* (1993), de Quim Monzó, i *La meitat de l'ànima* (2004), de Carme Riera. Els alumnes en poden triar una d'optativa entre una trentena de propostes, que inclouen Eva Baltasar, Sebastià Alzamora, Teresa Colom, Enric Herce i Ferran Torrent. “És cabdal que es conegui la literatura catalana actual, que els alumnes no la vegin com un objecte de museu—comenta Antoni Maestre—. Volem transmetre una imatge viva i vivencial. Així fomentem el gust lector”.

Xavier Pla considera que una de les bones estratègies per “dessacralitzar la imatge dels escriptors” és portar-los a l'aula. “Els estudiants ho agraïen”, diu, abans de recordar alguns dels autors que han passat per la Universitat de Girona, des de Josep Maria Espinàs i Josep Palau i Fabre fins

a Vicenç Pagès Jordà i Francesc Serés. “Aquest any, en un seminari optatiu de narrativa breu, els estudiants han anat a Sant Feliu de Guíxols a entrevistar Toni Sala—explica—. Ell llibre que n'hem llegit és *Els nois* (2014)”. Les altres lectures del seminari han sigut *Cinc nits de febrer* (2000), d'Eduard Marqués, i *L'art de portar gavardina* (2018), de Sergi Pàmies.

Una mirada al teatre
El cas de Núria Perpinyà a la Universitat de Lleida

A la Universitat de Lleida, Núria Perpinyà imparteix una assignatura optativa que es pot cursar des de filo-

El pati de lletres de la Universitat de Barcelona aquesta setmana.
CÈLIA ATSET

a
llegim

44-45

● Entrevista a Nina Bouraoui, que publica 'Ostatges' ● Arriba la 'Trilogia de Copenhagen', de Tove Ditlevsen

46-47

● 'Caliente', un assaig sobre sexualitat femenina de Luna Miguel ● L'últim llibre de poemes de Joan Margarit

logia catalana i altres graus que porta per títol *Teatre català dels segles XX i XXI*. “Em centro en dramaturgs catalans contemporanis que s’escapen del realisme i el costumisme –explica–. Deixo fora autors com Jordi Casanovas i Marta Buchaca, però en canvi tracto propostes més arriscades i experimentals, com ara el primer Sergi Belbel; *Desig*, de Josep Maria Benet i Jornet, i el metateatre d’Albert Mestres. Els autors més recents que tractem són Roger Bernat i Ferran Echegaray”. També hi explica les aportacions de Joan Brossa, Carles Santos i La Fura dels Baus.

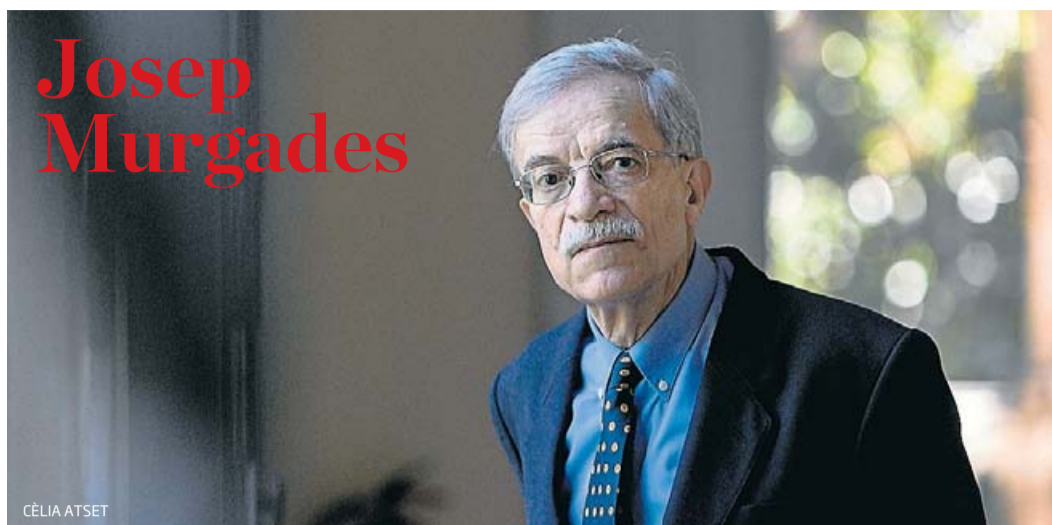
El teatre apareix també a l’assignatura de Margalida Pons i a *Corrents i autors coetanis*, l’optativa que fins aquest any ha impartit Josep Murgades a la Universitat de Barcelona. “Aquest curs hem llegit *Poder i santedat*, una obra de Manuel Molins del 2017”, recorda Murgades. A l’assignatura comenten set o vuit lectures, una de les quals la trien els alumnes. L’escolida ha estat *Aprendre a parlar amb les plantes* (2018), de Marta Orriols. “Toquem diversos gèneres literaris, de territoris també diversos. Homes i dones, esclar –comenta–. La irrupció de les autores ha sigut un fet important dels últims anys”. Des de Mallorca, Margalida Pons opina que “la segmentació territorial en un món globalitzat cada cop té menys sentit”, tot i que si escau inclou obres d’autors de les Illes Balears, com *Eren ells*, de Carles Rebassa, o *Joana E.*, de Maria Antònia Oliver.

La ruptura postmoderna Com abordar la gran varietat de les propostes actuals

La Universitat Autònoma de Barcelona ha replantejat el grau de filologia catalana aquest últim curs. El profes-

sor Víctor Martínez-Gil imparteix una assignatura a primer de filologia catalana en què explica què s’ha fet des de la dècada dels 80 fins ara, i hi surten des d’Albert Mestres fins a Irene Solà. “Tradicionalment, la literatura havia funcionat a través de moviments i escriptors que eren la seva punta de llança –diu–. A partir de la ruptura postmoderna hi ha una gran reelaboració de temes i es donen una gran varietat de propostes. A la postmodernitat hi predomina més l’horitzontalitat que la verticalitat”. Al grau de filologia catalana de l’Autònoma també apareixen exemples recents en assignatures més pensades per a la professionalització dels alumnes. “Hi comentem sobretot narrativa i poesia actuals –diu la professora Gemma Bartolí–. Comencem per Manuel de Pedrolo i Aurora Bertrana, i passem per Quim Monzó i Enric Casasses. Arribem a Eva Baltasar, Xavier Mas Craviotto, Maria Sevilla i Jaume Coll Mariné”.

“El panorama actual està dominat per un eclecticisme molt evident. Establir línies o corrents és molt difícil –diu Antoni Maestre–. A més de la incorporació massiva d’escriptores, diria que la diversitat sexual es temetitza cada cop més, l’autoficció i l’eliminació de les fronteres entre gèneres es practica força i han sorgit iniciatives com la de Males Herbes que han enriquit el fantàstic i la ciència-ficció. Una de les grans virtuts de la literatura catalana actual és que qualsevol lector pot trobar-hi llibres que encaixin amb els seus gustos”. Els estudiants de filologia catalana acaben el grau coneixent a fons l’espendorós passat medieval i el complex segle XX. També, a poc a poc, es van fent una idea més clara del que escriuen els seus coetanis. ♦

“Tenim una literatura amb molta més vitalitat que la llengua”

♦♦♦♦♦ J.N.

Ahir Josep Murgades (Reus, 1951), catedràtic de literatura catalana de la Universitat de Barcelona, va pronunciar la seva última lliçó al paranimf de la Facultat de Lletres, titulada *Esbós d’escrius que ja mai no escriuré*. L’acte, que es va poder seguir presencialment i també de manera virtual, va ser el comiat públic d’un dels professors més carismàtics del grau de filologia catalana. Murgades es jubila als 70 anys, després de gairebé cinc dècades dedicades a la docència.

La seva última lliçó ha acabat fent referència a la incertesa del futur de les humanitats.

Explicar, llegir i escriure literatura pinta malament, en un país com aquest.

Què ha canviat, en tot aquest temps que fa que es dedica a ensenyar literatura?

Els antropòlegs diuen que ens trobem en l’època de la fractura de la confiança. Mai diré que abans era millor que ara, però no calia justificar-ho tot, estar-se sotmetent a motlles burocràtics que sovint no tenen res a veure amb les facultats de lletres. En el cas de la universitat catalana hi ha la dependència del motlle espanyol, però també un problema intrínsec de les lletres: en el món universitari se les estan menjant les ciències. Paràmetres com la competitivitat i el rendiment de mercat no funcionen, en les nostres disciplines.

Quines conseqüències té aquesta burocratització?

Molts col·legues no aguanten fins als 70. Ni tan sols fins als 65. Si poden plegar abans, ho fan. L’ensenyament crema molt. No només l’universitari: només cal mirar què passa als instituts.

Com s’ha transformat l’aproximació a la literatura des dels estudis de filologia catalana?

Quan va començar a ser possible com a ensenyament reglat fa quatre dècades, la perspectiva va ser molt historicista i nacionalista. Ara

“**EXPLICAR, LLEGIR I ESCRIURE LITERATURA PINTA MALAMENT, EN UN PAÍS COM AQUEST**”

ja no s’explica posant tant d’èmfasi en la teoria, sinó que és una mirada més aplicada. En això hem millorat. Ara bé, crec que seria convenient reliteraturitzar els estudis de belles lletres a casa nostra.

Què caldria fer?

Desautorar, desobrar i desnacionar. Caldria ensenyar la literatura des d’un caire més literari, menys centrat en l’obra, l’autor i la nació. Fer-ho des d’un marc més proper a la comparatística.

“**SI FEM UN BALANÇ LINGÜÍSTIC D’AQUESTS DARRERS 40 ANYS ÉS AGREDOLÇ**”

Quines novetats ha observat en la literatura catalana d’aquesta última dècada?

Un fet important ha estat la irrupció de les autores. Un altre, el trencament de segons quins motlles noucentistes. D’una banda, hi ha obres amb una llengua molt bona, i de l’altra, n’hi ha que juguen a la mateixa lliga que les sèries de TV3.

La seva visió és més positiva que negativa?

Tenim una literatura amb molta més vitalitat que la llengua. Això és positiu a mitges. La meua temença és que la llengua d’un determinat nivell s’acabi reservant només a l’expressió literària. Si mires el panorama actual, som una literatura homologable a molts altres llocs.

Des d’*Els Marges*, revista de literatura a la qual ha estat vinculat des del 1979, han promogut dos manifestos sobre la llengua. El segon va arribar el 2019. Quin balanç faria sobre l’estat del català?

En aquests darrers 40 anys, si analitzem la situació del català aïlladament, veurem que ara disposem de mitjans de comunicació, de la immersió lingüística i de moltes meravelles més. Aquesta anàlisi, però, l’hem de fer en relació a la situació de l’espanyol a Catalunya. Els avenços del català no han estat suficients per contrarestar els de l’espanyol, que s’ha nativitzat i tot. Si fem un balanç lingüístic d’aquests darrers 40 anys és agredolç. La supervivència del català no està garantida. ♦

